

**ԱՍՏԿԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՆՈՒՆ ԽՕՍՔԻ ՄԱՍԵՐՈՒ
ՀԱՄԵՄՍՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ
/ըստ Ջարեհ Մելքոնեանի եւ Մկրտիչ Մկրտիչեանի
դասագիրքերու/**

պ.գ.թ.Անի Ֆիշենկճեան

Քսաներորդ դարու քսանական թուականներու երկրորդ կիսուն իրարու ետեւէ Ֆրանսայի, ապա Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնեն Լեւոն Շանթի¹ արեւմտահայերէնի քերականութեան դասագիրքերը տարբեր տարիքի եւ դասարաններու աշակերտութեան համար: Հրապարակի վրայ էին Հրանդ Չապլ Ասատուրի², Չապլ Տօնկեանի /Ասատուրի/³ եւ Յովհաննէս Գազանճեանի⁴ ու այլոց դասագիրքերը՝ տարրական, միջին եւ աւագ դասարանցիներուն համար:

1950-1960-ական թուականներուն լոյս կը տեսնեն Լեւոն Շանթի⁵, Մինաս Թէօլէեանի⁶, Ջարեհ Մելքոնեանի⁷, Մկրտիչ Մկրտիչեանի⁸ եւ այլ քերականութեան եւ գրականութեան նուիրուած ու վերամշակուած դասագիրքեր⁹:

---

¹ Շանթ Լեւոն, «Հայերէնի Գրաւոր Դասեր», Ա. Աստիճան, Փարիզ, 1927; Շանթ Լեւոն, «Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», Հռոմում եւ խոնարհում, 5-րդ եւ 6-րդ տարուան համար, Ա. հատոր, Պէյրութ, 1932; «Գործնական Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», Նախադասութիւններու ուսումը, Բ. հատոր, 6-րդ տարուան համար, Պէյրութ, 1939; «Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», առաջին պրակ, դպրոցական հինգերորդ տարուան համար, Պէյրութ, 1949:

² *Հրանդ եւ Չապլ Ասատուր*, «Գործնական քերականութիւն արդի աշխարհաբարի», Կ. Պոլիս, 1902:

³ *Տօնկեան Չապլ*, Գործնական քերականութիւն արդի աշխարհաբարի, Բ. գիրք, Կ. Պոլիս, 1899:

⁴ *Գազանճեան Յովհաննէս*, Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, միջին դասընթացք, Կ. Պոլիս, 1919: Նոյնի, Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, Ա. եւ Բ. Մաս, Կ. Պոլիս, 1924; Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, տարրական դասընթացք, Է. տպագրութիւն, Իսթանպուլ, 1947; Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, միջին դասընթացք, Անթիլիաս-Լիբանան, 1980; Նոր քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, Թ. տպագրութիւն, իսթանպուլ, 1995:

⁵ *Շանթ Լեւոն*, «Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», երկրորդ պրակ, դպրոցական վեցերորդ տարուան համար, Պէյրութ, 1950; «Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», երրորդ պրակ, դպրոցական եօթներորդ տարուան համար, Պէյրութ, 1950; «Քերականութիւն Արեւմտեան Հայերէնի», չորրորդ պրակ, դպրոցական ութերորդ տարուան համար, Պէյրութ, 1950; եւ այլն:

⁶ *Թէօլէեան Մինաս*, Քերականութիւն արդի հայերէնի, Ա. գիրք, Հալէպ, 1950:

⁷ *Մելքոնեան Ջարեհ*, Գործնական քերականութիւն արդի հայերէնի, Հալէպ, 1950: *Նոյնի*, Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, տարրական դասընթացք, Գ. տպագրութիւն, վերամշակուած, Պէյրութ, 1966; Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, նախապատրաստական դասընթացք, Գ. տպագրութիւն, Պէյրութ, 1968; Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի (միջին եւ բարձրագոյն դասընթացք, Գ. տպագրութիւն, Պէյրութ, 1966; Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, (միջին եւ բարձրագոյն դասընթացք), Դ. տպագրութիւն, Պէյրութ, 1973; Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, նախապատրաստական դասընթացք, Ե. տպագրութիւն, Պէյրութ, 1983:

⁸ *Մկրտիչեան Մկրտիչ*, Քերականութեան դասեր, Բ. գիրք, (Նախակրթարանի Ե.-Զ. կարգերուն համար), Հալէպ, 1962: Նոյնի, Քերականութեան դասեր, Բ. գիրք, Հալէպ 1982; Քերականութեան դասեր, Գ. գիրք, Հալէպ, 1995:

⁹ Տէն Չոլաքեան Յ., Ֆիշենկճեան Ա., Գրական արեւմտահայերէնի ուսումնասիրութեան պատմութիւն, Երեւան, 2016, էջ 137- 158:

Հայաստանի՝ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի ստեղծումէն ետք, Հայրիենիք-Սփիւռք կապերը առաւել կ'ամրապնդուին: Կոմիտէն կը նախաձեռնէ սփիւռքահայ տնօրէններու եւ ուսուցիչներու վերապատրաստում, կը կազմակերպէ սփիւռքահայ աշակերտներու այցը Հայաստան, ինչպէս նաեւ հայրենի մտաւորականներու եւ մարզական խումբերու այցը՝ Սփիւռք: Կոմիտէն վաթսունական թուականներու երկրորդ կիսուն Սփիւռքի դպրոցներու համար կը պատրաստէ եւ Սփիւռք կ'առաքէ արեւմտահայերէնի դասագիրքեր: Սակայն այդ դասագիրքերը մեծ մասամբ Սփիւռքի կրթարաններէն ներս մուտք չեն գործեր զանազան պատճառներով: Լեզուաբան Յովիկ Պերթիզեան կը պարզաբանէ վերոյիշեալ երեւոյթը. «Հայաստանի սփիւռքահայութեան հետ կապի կոմիտէն սփիւռքահայերուս նուիրեց, յատկապէս մեզի համար պատրաստուած, արեւմտահայերէնի դասագիրքեր՝ մեծ քանակութեամբ, որոնց մէջ օգտագործուած քերականական եզրերը եւ դասաւանդման համակարգն ու եղանակը մեծաւ մասամբ կը տարբերէին մինչ այդ դպրոցներուն մէջ որդեգրուածէն»¹⁰: Պերթիզեան կը նշէ այլ պատճառ մը եւս. «մնացին անգործածելի, որովհետեւ մեր դպրոցներուն մէջ դասաւանդող ուսուցիչները մեծաւ մասամբ տեղեակ չէին անոնց բովանդակութենէն»¹¹:

Իրականութեան մէջ ոչ միայն Հայրենիքէն ուղարկուած դասագիրքերը իրենց կառուցուածքով ու մեթոտաբանութեամբ կը տարբերէին Սփիւռքի քերականութեան դպրոցական դասագիրքերէն, այլ՝ Սփիւռքի մտաւորականներու կողմէ պատրաստուած դպրոցական դասագիրքերը նոյնպէս միատարր չէին:

Յօդուածը լուսարձակի տակ կ'առնէ Ջարեհ Մելքոնեանի «Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի»¹² եւ Մկրտիչ Մկրտիչեանի «Քերականութեան դասեր»¹³ դպրոցական դասագիրքերու ածական եւ դերանուն խօսքի մասերու քերականական կարգերու համեմատական քննութիւնը:

Ուսումնասիրելով վերոյիշեալ հեղինակներու՝ Ջարեհ Մելքոնեանի եւ Մկրտիչ Մկրտիչեանի, դասագիրքերու մէջ տեղ գտած ածականներու եւ դերանուններու առնչուող հատուածները, կը նկատենք որոշակի տարբերութիւններ ածականներու եւ դերանուններու տեսակի, թիւի եւ անոնց շարահիւսական կառուցուածքի վերաբերեալ:

Առաջին հերթին կարելի է նշել, որ Գազանճեանի եւ Ջապէլ Հրանդ Ասատուրի նման Ջարեհ Մելքոնեան եւ Մ. Մկրտիչեան եւս կը շեշտեն, որ ածականները անփոփոխ բառեր են. հետեւաբար ո՛չ թիւ ունին, ո՛չ հոլով եւ յօդ ալ չեն առներ:

¹⁰ Պերթիզեան Յովիկ, Արեւմտահայերէնի քերականութեան դասագիրքերու այլազանութիւնն ու անկէ յառաջացած շփոթը, «Ազդակ» օրաթերթ, <http://www.aztagdaily.com/archives/30284>:

¹¹ Պերթիզեան Յովիկ, նոյն տեղը, <http://www.aztagdaily.com/archives/30284>:

¹² Մելքոնեան Ջարեհ, Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, միջին եւ բարձրագոյն դասընթացը, Դ. Տպագրութիւն, Պէյրութ, 1973, էջ:

¹³ Մկրտիչեան Մկրտիչ, Քերականութեան դասեր, Բ. գիրք, (Նախակրթարանի Ե.-Ձ. կարգերուն համար), Հալէպ, 1962:

Զ. Մելքոնեանի համաձայն ածականները հինգ տեսակ են¹⁴՝ **որակական, թուական, ստացական, ցուցական եւ անորոշ**, իսկ Մկրտիչ Մկրտիչեանի համար՝ չորս. **որակական, թուական, ցուցական եւ անորոշ**¹⁵: Հեղինակները բնութագրելով ածականներու տեսակները կու տան համապատասխան օրինակներ: Մկրտիչ Մկրտիչեանի համաձայն որակական ածականը ունի երեք աստիճա. մինչդեռ Մելքոնեանի մօտ չենք նկատեր. Մկրտիչեան կը խօսի որակական ածականներու երեք կարգերու մասին. ա) դրական, բ) բաղդատական, գ) գերադրական: Կը բացատրէ իրաքանչիւրի կազմութեան ձեւերը առանձին, գերադրական աստիճանի կազմութեան մասին կը նշէ երեք տարբերակ՝ -

-ամենա բառով՝ ամենագեղեցիկ,

- գոյն /յետադաս/ ածանցով՝ գեղեցկագոյն,

-եւ ամենէն բառերու յաւելումով- ամենէն գեղեցիկ:

*****

Բացարձակ թուական ածականներու ընկերակցող գոյականները կրնան եզակի ըլլալ, կը գրէ Զարեհ Մելքոնեան: Օրինակ՝ հինգ եղբայր ունիմ եւ ո՛չ թէ եղբայրներ: Նաեւ բաշխական թուական ածականէն ետք նոյնպէս եզակի գոյական կու գայ. կ'ըսէ ան. «Չորսական ոսկի տուի» եւ այլն¹⁶: Իսկ «Առաջին» եւ «վերջին» թուական ածականները կարելի է նկատել Անորոշ ածական կը գրէ հեղինակը: Մելքոնեանի համաձայն անորոշ ածական կարելի է նկատել «այն» ցուցական ածականը եւ համապատասխան օրինակով՝ «Այն անձերը, որոնք հոս էին, գոհ մնացին» կը բացատրէ թէ «այն»ը այս նախադասութեան մէջ ցուցականի իմաստ չունի: Մինչդեռ երբ ըսենք՝ «Այս գլխարկը չէ՛մ ուզեր, այն գլխարկը կ'ուզեմ», կը գրէ հեղինակը միայն այդ պարագային «այն»ը ցուցական կ'անուանուի¹⁷:

Մելքոնեան ցուցական ածական կը համարէ **այս, սա, սա, այդ, առ, այն, ան** բառերը: Մինչդեռ Մկրտիչեան **սա, այս, այդ, այն եւ սոյն բառերը** կ'անուանէ ցուցական ածական, երբ կապուած են գոյականին¹⁸: Իսկ ցուցական դերանուն են՝ **այս, սա, այդ, անիկա, այստեղ, այդտեղ, այնտեղ, այսպիսին, այդպիսին, այնպիսին, հոս եւ հոն** բառերը, կը գրէ Մկրտիչեան¹⁹:

Մելքոնեան դասագիրքին մէջ չ'անդրադառնար ցուցական ածականներու եւ յօդերու կապակցութեան մասին:

Ստացական ածականները, Մելքոնեան համաձայն, անձնական դերանուններու սեռական հոլովաձեւերն են /իմ, մեր, քու, ձեր, իր, իրենց, անոր, անոնց/, երբ

¹⁴ Մելքոնեան Զարեհ, Գործնական քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի, միջին եւ բարձրագոյն դասընթացք, Դ. Տպագրութիւն, Պէյրութ, 1973, էջ 101:

¹⁵ Մկրտիչեան Մկրտիչ, Քերականութեան դասեր, Բ. գիրք, (Նախակրթարանի Ե.-Զ. կարգերուն համար), Հալէպ, 1962, էջ 121:

¹⁶ Մելքոնեան Զարեհ, նշ. աշխ., էջ 101:

¹⁷ Մելքոնեան Զարեհ, նշ. աշխ., էջ 102:

¹⁸ Մկրտիչեան Մկրտիչ, նշ. աշխ., էջ 122:

¹⁹ Մկրտիչեան Մկրտիչ, նշ. աշխ., էջ 62:

գործածուին գոյականի հետ, իսկ *-«Իմ, մեր. քու, ձեր. իր իրենց. անոր, անոնց բառերը ստացականը դերանուն կը համարէ, երբ յօդ /եւ հոլով/ առած են,- /Մերը գեղեցիկ/»²⁰*: Մկրտիչեան՝ իմ, քու, իր, անոր, մեր, ձեր, իրենց, անոնց բառերը կը կոչէ ստացական դերանուն, անոնք ստանալով ստացական յօդ կը վերածուին ստացական դերանունի:

Անորոշ ածականները հեղինակներու մօտ հանդէս կու գան որոշակի փոփոխութիւններով. տե՛ս աղիւսակը.

<i>Զարեհ Մելքոնեան</i>	<i>Մկրտիչ Մկրտիչեան</i>
Միւս, ամբողջ, բոլոր, նոյն, իւրաքանչիւր, որքան, ամէն, մը /մըն/, միեւնոյն, ո՛ր, որեւէ, ինչ, այսպիսի, այդպիսի, ինչպիսի, քանի ուրիշ, տարբեր, քանի մը, մէկ քանի, ոչ մէկ, շատ մը, այսինչ, այնինչ, այդինչ, ասանկ, ատանկ, ո՛րչափ, այսչափ, այնչափ, այսքան, որպիսի, եւ այլն:	Այլ, ամբողջ, ամէն, այսչափ, այնքան, բոլոր, բազմաթիւ, իւրաքանչիւր, կարգ մը, մէկ քանի, միեւնոյն, նոյն, շատ մը, ո՛չ մէկ, ո՛ր, որեւէ, ուրիշ, որոշ, քանի՞ քիչ մը եւ այլն:

Ծանօթութեան մէջ Զարեհ Մելքոնեան կ'անդրադառնայ կարգ մը վերոնշեալ բառերու իմաստային եւ շարահիւսական գործածութեան. այսպէս

1-«Ամբողջ» անորոշ ածականէն ետք եզակի գոյական կու գայ. «բոլոր»էն ետք՝ յոգնակի. հեղինակը կու տայ համապատասխան օրինակներ. Ամբողջ կերակուրը, բոլոր կերակուրները: «Ամէն» անորոշ ածականը կը նշանակէ «իւրաքանչիւր». Կը գործածուի եզակի գոյականի հետ.- «Ամէն անձ»²¹:

2-«Որոնք» բառը երբ հարցական իմաստ ունենայ՝ կ'ըլլայ Անորոշ դերանուն: Այսպէս. «Որոնք ըսին այդ բանը»: Այս պարագային «որոնք»ը յոգնակին է «ո՛վ»ին:

3-«Մը» անորոշ ածականը երբ անորոշ դերանունի վերածուի կ'ըլլայ «մէկ քանին»: Անորոշ դերանուններն են նաեւ հետեւեալները, կը գրէ Մելքոնեան, **ամէն ոք, ո՛վ, ո՛վ որ, որոնք, ինչ որ, որը, ամէն ինչ, քիչ մը, մաս մը, ոմանք** եւ այլն:

Մկրտիչեան անորոշ դերանուն կը համարէ՝ *Ամբողջ, ամէն, ամէնքը, ամէն ինչ, ամէն ոք, այսինչը, այսչափը, այդչափը, այնչափը, այսքանը, այդքանը, բան մը, բոլորը, ինչքանը, ինչ բան, ի՞նչ, իւրաքանչիւրը, իւրաքանչիւր ոք, մարդ, մարդ մը, մէկը, մէկայր, մէկ մասը, մաս մը, մէկ քանին, միւսը, նոյնը, շատը, ոմանք, ոչինչ, ո՛չ մէկը, ո՛չ ոք, ո՛րը, ո՛ր մէկը, ո՛րքանը, ուրիշը, ուրիշ մը, ո՛վ, ով որ, քանին, քիչը*²²:

4-«Մարդ» անունը անորոշ դերանուն կ'ըլլայ, երբ կը նշանակէ «որեւէ մէկը»: Այսպէս. «Մա՛րդ չի դիմանար» կը գրէ Մելքոնեան²³:

²⁰ Մելքոնեան Զարեհ, նշ. աշխ., էջ 105:

²¹ Մելքոնեան Զարեհ, նշ. աշխ., էջ 102:

²² Մկրտիչեան Մկրտիչ, նշ. աշխ., էջ 68-69-70-71:

²³ Մելքոնեան Զարեհ, նշ. աշխ., էջ 105:

Զարեհ Մելքոնեան յաջորդական երկու դասերով կ'անդրադառնայ «Ածականներու փոփոխումը» եւ «Ածականը որպէս ստորոգելի» բառակապակցութիւններու բացատրութեան: «Ածականներու փոփոխումը» դասով հեղինակը կը բացատրէ ածական-գոյական եւ ածական-դերանուն փոփոխման պարագաները. Ապա կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան.

1-Երբ ածականի մը գոյականը վերցուի՝ ածականը կը դադրի ածական ըլլալէ ու կը ստանայ թիւ, յօդ եւ հոլով: Օրինակ. *Ուշիմ աշակերտները վարձատրուեցան:* Ուշիմը-որակական ածական է աշակերտները գոյականին: Աշակերտները գոյականը վերցնելու պարագային նախադասութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ստանայ. Ուշիմները²⁴ վարձատրուեցան: Ուստի ուշիմները բառը՝ կը դադրի ածական ըլլալէ:

2-Երբ ածականի մը գոյականը վերցնենք՝ ածականը ինք կ'առնէ վերցուած գոյականին թիւը, հոլովը, պաշտօնը եւ յաճախ՝ յօդը:

3-Երբ ածականները դադրին ածական ըլլալէ՝ որակականը եւ թուականը կը փոխուին անունի, մինչդեռ ցուցական, անորոշ եւ ստացական ածականները՝ դերանունի: Օրինակներ՝

*Մեծ քրոջս ժպտեցայ: Որակական ածական

Մեծին ժպտեցայ: Անուն

*Երկրորդ կարգը կ'ուզեմ: Դասական թուական ածական

Երկրորդը կ'ուզեմ: Անուն

*Այս գիրքը կ'ուզեմ: Ցուցական ածական

Այս կ'ուզեմ: Ցուցական դերանուն

*Միւս նկարներուն նայէ: Անորոշ ածական

Միւսներուն նայէ: Անորոշ դերանուն

*Աս իմ գիրքս է: Ստացական ածական

Աս իմս է: Ստացական դերանուն

4-Երբ որակական եւ թուական ածականները անունի վերածուած են՝ կը կոչենք ածական-անուն:

Եզրակացնելով, Զարեհ Մելքոնեանի եւ Մկրտիչ Մկրտիչեանի արեւմտահայերէնի քերականութեան դասագիրքերու մէջ, յատկապէս ածական եւ դերանուն խօսքի մասերուն առնչուող բաժինները ուսումնասիրելով, մենք կը նկատենք ձեւաբանական բովանդակային տարբերութիւններ. եւ եթէ նկատի ունենանք թէ միեւնո՛յն ժամանակ, համայնքի /Սուրիոյ/ վարժարաններէն ներս այդ

---

²⁴ Ուշիմները ձեւը արեւմտահայերէն արդի քերականութեան մէջ կ'անուանուի՝ ՓՈՒՍԱՆՈՒՆ:

դասագիրքերով կ'աւանդուէր քերականութիւնը, ապա մեր առաջ կը պարզուի այն խառնաշփոթը, որ կը տիրէ դասագիրքերու եւ մամուլի մէջ:

Այսօրուան դասագիրքերուն մէջ /յատկապէս Կարօ Առաքելեան եւ Յակոբ Չոլաքեան/ ածականն ու դերանունը համակարգուած է հետեւեալ ձեւով.

1-Ածական.երկու տեսակ՝ որակական եւ յարաբերական.

2-Դերանուն. անձնական, անդրադարձ, փոխադարձ, ցուցական, հարցական, յարաբերական, անորոշ, որոշեալ, ժխտական եւ ստացական: Թէեւ այս հեղինակներու մօտ եւս մենք կը նկատենք որոշակի փոփոխութիւն, որուն անդրադառնալը այս յօդուածին չ'առնչուիր: Ուստի հայոց լեզուի ուսուցման հարցը առաջնահերթ համարելով անյապաղ պատրաստել արեւմտահայերէնի խօսքի մշակոյթի ուսուցման համակարգչային յատուկ ծրագիր՝ անգլիախօս, ֆրանսախօս, արաբախօս եւ այլ միջավարերու համար տեսալսողական եղանակներով:

Թէեւ ուշացած ենք, բայց կարելի է նախաձեռնել եւ առաջնորդուիլ:

The parts of Speech – Adjective and Pronoun
By Zareh Melkonian and Mgrdich Mgrdichian
Comparative examination
As per the class books
Summary

Ani Fishenkjian
PhD History

Key words: Western Armenian, grammar books, adjective, pronoun, diasporan, intellectuals.

The structure and methodology of the class books sent from the Motherland, did not only differ from the grammar books prepared by the diasporan intellectuals, but in reality, the latter were also not coherent.

By examining and studying the Western Armenian grammar books, prepared by Zareh Melkonian and Mgrdich Mgrdichian, in particular the sections relating to the parts of speech - adjective and pronoun, it is obvious that there were considerable morphological and comprehensive differences and if we take into consideration, that these grammar books were taught in the community (Syria) schools, then the confusion that dominates in these class books becomes clear.

**ԶԱՐԵՆՆԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
ԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՆՈՒՆ ԽՕՍՔԻ ՄԱՍԵՐՈՒ
ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ
/ըստ դասագիրքերու/
Ամփոփում**

պ. գ. թ. Անի Ֆիզիկոս

Իրականության մեջ ոչ միայն Հայրենիքն ուղարկուած դասագիրքերը իրենց կառուցուածքով ու մեթոտաբանութեամբ կը տարբերէին Սփիւքի քերականութեան դպրոցական դասագիրքերէն, այլ՝ Սփիւքի մտաւորականներու կողմէ պատրաստուած դպրոցական դասագիրքերը նոյնպէս միատարր չէին:

Զարեհ Մելքոնեանի եւ Մկրտիչ Մկրտիչեանի արեւմտահայերէնի քերականութեան դասագիրքերու մէջ, յատկապէս ածական եւ դերանուն խօսքի մասերուն առնչուող բաժինները ուսումնասիրելով, մենք կը նկատենք ձեւաբանական բովանդակային տարբերութիւններ. եւ եթէ նկատի ունենանք թէ միեւնո՛յն ժամանակ, համայնքի /Սուրիոյ/ վարժարաններէն ներս այդ դասագիրքերով կ'աւանդուէր քերականութիւնը, ապա մեր առաջ կը պարզուի այն խառնաշփոթը, որ կը տիրէ դասագիրքերու եւ մամուլի մէջ: